

Rečnik književnih termina in primerjalna književnost

Uporabnosti strokovnega slovarja običajno ne presojamo toliko po številu obravnavanih pojmov kot po tem, ali so informacije, ki jih iščemo, stvarne, natančne in zanesljive. Zato je seveda želeli, da tem zahtevam ustrezajo ne samo gesla, ki so abecedno razvrščena, ampak tudi vsa strokovna pomagala. V *Rečniku književnih termina* (RKT) pa je prav ta aparat razmeroma skromen, saj ga sestavljajo samo bibliografije, ki so priključene posameznim geslom, in pa kazalke. Ker obsega RKT veliko število gesel, hkrati pa ne premore nobenega kazala, ne imenskega ne stvarnega, je seveda nujno, da v njem utripa močno razvejan sistem kazalk, katerega poglobitna naloga je, da načrtno povezuje gesla oziroma pojme v smiselne celote.

Takšna celota je kajpada tudi primerjalna književnost, zato nas zanima, kako so v RKT obravnavani pojmi s področja te posebne discipline literarne vede, pri čemer bomo upoštevali vse tri sestavine slovarja – gesla, bibliografije, zlasti pa soodvisno delovanje kazalk.

Po našem prepričanju bi moral biti sestavek *nauka o književnosti* tisto žariščno orientacijsko geslo RKT, kjer bi se bilo mogoče poučiti o razvejanem omrežju bistvenih vprašanj literarne vede, h kateri sodi prav gotovo tudi primerjalna književnost. Vendar njegov avtor Zdenko Škreb govori samo o treh delih oz. oblikah literarne vede – teoriji književnosti, književni kritiki in zgodovini književnosti. Niti z besedico pa ne omenja primerjalne literarne vede, kaj šele da bi nas s kazalko opozoril na ustrezno geslo o naši stroki. To napotilo prejmemo šele v dolgem, petnajst stolpcev obsegajočem geslu *istorija književnosti*, kjer Dušan Puhalo v skopih besedah pove nekaj tudi o primerjalni književnosti. Označi jo sicer kot posebno disciplino literarne zgodovine, v isti sapi pa ugotavlja, da se v primerjalni književnosti literarna teorija prepleta z literarno zgodovino in da jo bo njen nadaljnji razvoj verjetno še bolj približal literarnoteoretičnemu področju. Že po tej opredelitvi

Prvič obj.: *Primerjalna književnost*, 1987, letn. 10, št. 2, str. 70–72.

ne more biti dvoma, da bi bilo primerneje, če bi se primerjalna književnost znašla v Škrebovem sestavku *nauka o književnosti*, kjer smo jo konec koncev tudi upravičeno pričakovali.

Puhalovo napotilo h geslu *uporedna književnost* bi nas moralo naposled pripeljati do cilja, se pravi do tistega sestavka, ki se edini posebej ukvarja s primerjalno književnostjo. Na srbskohrvatskem jezikovnem področju pa so poleg navedenega termina v rabi vsaj še trije izrazi, komparativna književnost, komparatistika in poredbena književnost, in nemalo smo presenečeni, ko odkrijemo, da je primerjalni književnosti posvečeno še eno geslo, ki pa se tokrat imenuje *komparativna književnost*. Se pravi, da je ta disciplina obravnavana kar dvakrat, saj izpod peres dveh avtorjev obstajata dve gesli, ki se razlikujeta ne samo po naslovu, ampak tudi po obsegu; vrhu tega med sabo nista niti povezani, kaj šele usklajeni. Nikola Koljević je napisal sestavek *komparativna književnost*, ki obsega komaj poldrugi stolpec, medtem ko je Zoran Konstantinović objavil kar kratko monografijo z dvojnimi naslovom *uporedna književnost, uporedno proučevanje književnosti*. Spričo tehtnosti in razsežnosti Konstantinovićevega prispevka, ki sodi z več kot 500 vrsticami med najdaljša gesla, ne more biti dvoma, da lahko velja kot temeljni spis o tej vedi v RKT samo njegova *uporedna književnost* in ne Koljevićeva *komparativna književnost*.

Za omenjeno dvojnost bi se morda sploh ne menili ali pa bi jo odpravili kot kuriozum, če bi ostala omejena samo na ti dve gesli, ki sta nazadnje zaključeni celoti, in če bi se vsi drugi sestavki s področja primerjalne književnosti povezovali samo z enim izmed obeh prispevkov, najbolje seveda s Konstantinovićevim. Vendar ni tako, kajti ravno zaradi te temeljne dvojnosti utripajo kazalke vseprek samovoljno in nekontrolirano, pogosto v nasprotujoče si smeri, s čimer vnašajo v slovar precejšen nered, če že ne kar zmedo. Denimo: v obeh geslih, Konstantinovićeve (*u. k.*) in Koljevićeve (*k. k.*), napotuje kazalka na sorodno geslo *opšta književnost*, vendar najdemo tam povratno kazalko na *k. k.*, ne pa na obsežnejšo *u. k.*, kar pomeni, da je zanemarjeno tisto geslo, ki smo ga upravičeno razglasili za temeljno. Ali: v geslih *uticaj* in *prevodna književnost*, ki sta pomembni raziskovalni področji primerjalne književnosti, nas kazalka obakrat usmerja na postransko *k. k.*, medtem ko stoji v geslu *svetska književnost* kazalka na *u. k.* V *uticaju* pride povrhu še do verižnega učinka, kajti do njega pripelje tudi kazalka iz gesla *pozajmica*, kar pomeni, da se nepoučenemu bralcu prek *uticaja* odpira edino-le pot k zanemarljivi *k. k.* namesto k izčrpani *u. k.* Niti v enem niti v drugem sestavku o primerjalni književnosti pa ni kazalk, ki bi opozorili, da obstajata posebni gesli *pozajmica* in *uticaj*!

Kot je videti, se dvojnosti ni bilo mogoče ogniti niti znotraj tistega dela, ki ga je opravil en in isti pisec. Tako kaže opozoriti na to, da obstajata tudi o

repciji oz. repcijski teoriji dve gesli, ki pa ju je obe napisal Z. Konstantinović. Širši izmed obeh sestavkov o tem predmetu je *repcija*, obogaten z naravnost razkošno bibliografijo, ki zaobjema relevantno znanstveno literaturo do l. 1981. Drugo geslo, *teorija repcije*, je šibkejše, nekoliko krajše, opremljeno pa samo s tremi, ne najnovjšimi bibliografskimi enotami, saj je edino domače delo iz l. 1978, najmlajše tuje pa iz l. 1972! Iz tega lahko sklepamo, da je drugo geslo starejša, morda celo pomotoma objavljena varianta bogatejše *repcije*, pa čeprav govori zoper to domnevo dejstvo, da prav nanj (pomotoma?) opozarja kazalka (str. 205). Ali je treba še posebej zapisati, da tako kot gesli o primerjalni književnosti tudi ti dve nista med sabo usklajeni, in da povsem očitno do podvajanja ni prišlo zavoljo morebitnih konkurenčnih pobud, ampak da gre za razviden uredniški spodrseljaj?

V RKT je tudi dosti drugačnih neuskklajenosti in napak, ki so se izmuznile urednikom in drugim sodelavcem pri pripravljanju gradiva za tisk. Če npr. pisec v geslu *uporedna književnost* s kazalko opozarja na svoj sestavek, ki bi se naj imenoval fenomenologija, v resnici pa je geslo najti pod naslovom *fenomenološki metod*, gre pri tem za neskladje, ki sicer ni opravičljivo, vendar v bistvu malenkostno, in ga bo bralec z lahkoto premagal. Huje pa je, če npr. kazalka neodgovorno napoveduje geslo književna pozajmica (str. 857), ustrezni sestavek pa je treba poiskati po obrnjenem besednem redu, torej pod drugo črko: *pozajmica, književna*. Po daljšem listanju pa se bralec tudi tega navadi, saj je treba na tak način, se pravi z odvzemanjem ali dodajanjem pridevnika književni, včasih najti še nekatere druge pojme, kot npr. period in pravac (str. 344), ki ju v resnici obravnavata gesli *književni period* in *književni pravac*, itd.

Neenotnost v fonetični transkripciji tujih besed je razvidna npr. ob imenu Paula Van Tieghema, avtorja prve moderne monografije o naši stroki, ki ga Dragiša Živković zapiše van Tigem (str. 511), Zoran Konstantinović pa fan Tihem (str. 850). V bibliografijah obeh gesel o primerjalni književnosti navajata pisca samo francosko izdajo njegove *La Littérature comparée* iz l. 1931, Gvozden Eror pa nasprotno samo srbskohrvatski prevod *Uporedna književnost* iz l. 1955. V geslu *komparativna književnost* je omenjen Marius-François Guyard, čigar ime zapiše Koljević kar M. F. Gijon, pri čemer gre očitno za napako, ki ne zadeva samo transkripcije (pravilno bi bilo Gijar).

Medtem ko je beseda metoda v več kot ducat primerih rabljena kot maskulinum (geslo *biografski metod* in vrsta kazalk na str. 607 in drugod), jo Milan Damnjanović izjemoma uporablja kot femininum. Itd.

Primerjalna književnost kot posebna veda s samosvojo metodologijo in morda tudi teorijo je v RKT razmeroma šibko zastopana. Izmed pojmov, ki jih slovar obravnava, smo omenili skorajda vse, kar pomeni, da bi bilo

možno razložiti še kar lepo število specifičnih terminov, kot denimo imagologija, literarno obzorje, posredniki, tematologija ipd. Vendar ne gre v prvi vrsti za to, da RKT do precejšnje mere zanemarja značilno izrazje te discipline; to, kar nas razočara, je očitno pomanjkanje uredniške volje, da bi bilo naše področje literarne vede prezentirano kot otipljiva celota, v kateri bi bili posamezni pojmi oz. gesla primerno izbrani, v skladnem razmerju in dopolnjujočem se odnosu, integrirani seveda v ostalo izrazje literarne vede.

Povedano pa ne velja za Konstantinovićevo osrednje geslo, ki v marsičem zapolnjuje siceršnje vrzeli v RKT.